

СИСТЕМНА СПЕЦИФІКА ГЕРМЕНЕВТИКИ В ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ ІВАНА ФРАНКА

**КИР'ЯНЧУК Богдан Миколайович, кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне)**

***Анотація.** У роботі доводиться існування герменевтичної специфіки в літературно-критичних працях І. Франка. Спостерігається її виразно системний характер, який виявляється в діалогічній співдії таких найголовніших чинників, як антидогматизм, герменевтика індивіда, діалогізм, мовно-герменевтичний феномен, власне тлумачне начало, які структурують мислення вченого, забезпечуючи поглиблене розуміння як окремих художніх систем чи творчих індивідуальностей письменників, так і специфіки історико-літературного процесу в Україні та світі, теоретичних основ мистецтва слова. Домінантою в такій системі можна вважати антидогматизм, який є, по суті, центральним в усій мислительській практиці вченого та письменника, засвідчуючи її оригінальність та водночас продуктивно насвітлюючи інші аспекти, серед яких найперший – мовно-герменевтичний. Герменевтичні концепції І. Франка встановлюються саме завдяки їхній системності, оскільки вживання власне термінологічного апарату обумовлюється тодішньою ситуацією, станом його розробленості та особливостями побутування. Базовим моментом для постановки герменевтичних поглядів ученого слід вважати художню практику як його самого, тобто внутрішнє розуміння ним естетичної природи художньої літератури, так і всього масиву світового мистецтва слова, що переконливо виразняється в трактуванні ним історії української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст., а в її системі – художньої прози.*

***Ключові слова:** герменевтика, діалогізм, антидогматизм, критика, розуміння, література, мова*

Проблема герменевтики є особливо актуальною в українському літературно-естетичному досвіді. Це зумовлено недостатньою увагою літературознавства радянської доби до плюралістичної поліфункційності методологічного вияву в науці про літературу, що призводить до збідненого уявлення про її сутність, а звідси – до суттєвих деформацій як у розумінні художньої практики, її знакової герменевтичної специфіки, так і літературної теорії.

На необхідності герменевтичного розгляду літературно-мистецьких явищ наголошують такі сучасні вчені, як Н. Астрахан [1], Ю. Борєв [2], Л. Врубель [3], Ю. Ковалів [5], З. Лановик [6], М. Лановик [7], З. Мітосек [8], Р. Мних [9], Д. Наливайко [10], В. Халізев [16]. Проблеми методології І. Франка фундаментально досліджує М. Гнатюк [4], а в її системі – герменевтики та рецептивної естетики – Н. Шляхова [17].

Метою статті є встановлення сутності герменевтичних концепцій І. Франка, які, співіснуючи з іншими методологіями, оприсутнюються в текстах літературно-критичних праць найперше через свою системну специфіку.

Результати. Іван Франко надзвичайно витончено спостеріг антидогматичну специфіку, герменевтичну в своїй основі, нової школи в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століть. При цьому особливо суттєвим є те, що свої спостереження мислитель розгортає якраз із урахуванням історико-літературних особливостей: «Коли давніша повість чи то новела... усе мала ціхи більш або менше докладно локалізованої події з мотивованою зав'язкою, перипетіями і розв'язкою, отже,

виглядала як здвигнений після правил архітектоники більш або менше солідний будинок, то новіша белетристика робить зовсім інше враження» [13, с. 525]. Герменевтична систематика виправдано доповнюється баченням особливого призначення мови, її, по суті, домінантного характеру: «Не об'єктивне, протоколярне представлення мають на меті автори, а збудження в душі читачів аналогічного чуття чи настрою всякими способами, які дає мова і злучені з нею функції нашої фантазії» [13, с. 525 - 526]. Йдеться, як переконують наведені міркування, про констатацію наявності герменевтичної процесуальності в площині взаємодії митця та реципієнта через текст. Антидогматичне начало акцентується з особливою виразністю: «Вона ненавидить усяку шаблоновість, ненавидить абстракти, довгі періоди і зложені речення. Натомість вона любить у сміливих і незвичайних порівняннях, в уриваних реченнях, у півслівцях і тонких натяках» [13, с. 526].

Прикметно, що І. Франко займає виважену позицію, органічно поєднуючи різні літературознавчі галузі, проте зосереджуючи особливу увагу на історії літератури: «Можна би теоретично говорити про і contra сеї літератури, але для історика такі суперечки не мають значення. Для нього кожний напрям добрий, коли його репрезентанти – справдішні і живучі таланти» [13, с. 526]. Як бачимо, визначальним у системі наукової методології мислителя накреслюється якраз герменевтичний підхід, що здобуває свій найбільш сутнісний вияв у площині герменевтики індивіда (звідси – увага до проблеми людської особистості, творчої індивідуальності, міри її обдарування тощо): «От так і сей новий напрям у нашій літературі зазначився групою талановитих репрезентантів» [13, с. 526].

І. Франко в герменевтичному ключі трактує питання мови. Це, зокрема, стосується такого її сутнісного вияву, коли «домівка буття» відіграє вирішальне значення для людського розвитку. При цьому простежується специфічне трактування вказаної особливості, котре обумовлюється масштабністю мислення автора, його постійним прагненням до узагальнення: «... все те гарний доказ на те, що слово, те марне летюче слово, найбільше, бачилось би, хвилевий і нетривкий витвір людського духу, проявило чудотворну силу, починає двигати з упадку ту масу, якій, бачилося, не було рятунку» [13, с. 528]. Думається, що в наведеному випадку маємо продуктивне поєднання герменевтичного та позитивістського підходів, що пояснюється універсальністю наукового методу та всієї мислительної системи автора.

Принагідно слід зазначити, що літературно-критична практика І. Франка засвідчує своєрідну еволюцію його поглядів на мовну проблематику, що розгортається не скрізь і не завжди однолінійно, але в цілому аргументує зміцнення герменевтичної позиції. Це підтверджує відома праця «Говоримо на вовка – скажімо і за вовка», пройнята високою мірою герменевтичної організації, але в якій, поряд із цим, мислитель виголошує, по суті, прямо протилежні твердження, акцентуючи на власне семіотичній природі мови: «Тієї стежки вони (галицькі письменники. – Б. К.) й держаться, завсігди вважаючи, що мова, хоч і який коштовний скарб, не є все-таки найвищим скарбом; що життя народу і його розвій, придбання економічні, громадські і духові є скарби далеко важніші, для котрих мова є тільки одним із способів» [11, с. 175]. Мусимо уточнити, що наведені міркування спричинені не стільки масштабною філософсько-інтелектуальною виваженістю, властивою Франкові, скільки низкою моментів, з-поміж яких найпершими постають полемічна спрямованість статті, оперування проблемно-змістовим наповненням тодішньої галицької літератури та формулюванням не лише свого власного, але й своєрідного колективного бачення у цьому зв'язку, та й, зрештою, дещо ранішим часом написання роботи (1891 рік), порівняно з іншими, особливо з кінця XIX – початку

XX століть, у яких герменевтична систематика більшою мірою увиразнюється. Хоча й цитована праця, як уже зазначалося, засвідчує наявність герменевтичного мислення критика. Воно простежується в антидогматичному трактуванні специфіки читацького сприйняття літературних творів галицькою громадою, витлумаченого шляхом заперечення протилежної точки зору, представленої Б. Грінченком: «... коли би се була правда, то вона була би найсумнішим свідоцтвом про стан духового розвою української громади, бо показувала би ту громаду заскоружлою і неспосібною читати і розуміти щось хоч трохи відмінне від її звичайних поглядів і уподобань» [11, с. 170]. Аналогічно продуктивного застосування набуває принцип герменевтичного кола: «Головною хибою його (Б. Грінченка. – Б. К.) критики є не ті подробиці, а загальний погляд на розвій нашої мови» [11, с. 174]. Герменевтичним у своїй основі є обстоювання права галицьких майстрів слова на вживання в художніх творах діалектної лексики, оскільки глибинно базується на усвідомленні ефекту промовляння мови людиною, тощо).

І. Франко виправдано застосовує герменевтичні підходи при осмисленні літературно-наукових явищ у праці «Задачі і метод історії літератури». Коментуючи лекцію німецького вченого Еріха Шмідта, він зазначає: «Друге (порушене, але не вияснене Шмідтом) питання – це питання естетики, різної від «голого естетизування», і питання індуктивної (не догматичної) поетики» [12, с. 16]. Як бачимо, йдеться про наявність антидогматичного аспекту герменевтичної систематики. Надмірна задогматизованість, антигерменевтична в своїй основі, може бути просто-таки всеохопною, поширюючись як на критику та загалом науку про літературу, так і на власне художню практику: «Ми виховані в наскрізь фальшивих естетичних поглядах, котрі скривлюють і на фальшиві дороги зводять не тільки нашу критику, не тільки смак публіки, але й творчість самих писателів, котрим не раз ставиться естетичним гріхом таке, що в великих літературах європейських перестало бути «каменем преткновения» сто, двісті літ тому назад» [12, с. 16]. Причини такої задогматизованості цілком правомірно вбачаються в гіпертрофії класицистичної рецепції, базованої при цьому не на найвищих мистецьких зразках: «Ми, виховані в поглядах польсько-шляхетського псевдокласицизму кінця ХУІІІ –го віку, псевдокласицизму найбільше фарисейського і брехливого з усіх видів тої всеєвропейської моди, не вміємо говорити попросту і свobodно те, що думаємо, не сміємо не раз навіть думати і аналізувати те, що чуємо, і це, по моїй думці, головна причина тої безплідності та бездарності нашої (галицької) літератури, тої немочі малювати дійсних людей в цілому їх рості» [12, с. 16]. Зі сказаного стає очевидним, що надмірна регламентація заперечує діалогізм як герменевтичний чинник, проектуючись, відтак, і в сферу герменевтики індивіда, істотним чином її нівелюючи. Мислитель наголошує на необхідності справді герменевтичного продумування, тобто такого розуміння, котре вбачається в неупередженому з'ясуванні сутності певного явища, а звідси – його утвердження як вихідної позиції: «Естетичні погляди нашої публіки, нашої критики і нашої пишучої братії потребують основного прояснення, і до цього-то прояснення ми раді би докинути й свою цеглину» [12, с. 16].

І. Франко виявляє герменевтичний характер мислення у праці «[План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви]». Герменевтична системність простежується в трактуванні особливостей мистецтва слова Київської Русі: «Була се епоха переважаючого, хоч не виключного, впливу Візантії, а характерним її признаком є панування традиційності, шаблону літературного і імперсональність творів літературних» [14, с. 40]. Учений спеціально наголошує на вагомості аспекту герменевтики індивіда, котрий стосується особи автора, його продуктивної

присутності в процесі герменевтичної комунікації з реципієнтом, забезпеченої через сприйняття тексту: «Імперсональність розумію не в значенні анонімності; навіть підписані твори тодішньої літератури мають, звичайно, так мало індивідуальної закраски своїх авторів, укладані були завсігди після певних даних і усвячених традицією взірців, а іноді так невільничо, з таким обширним запозичуванням чужих елементів, що не раз можуть уважатися прямим продовженням або переробкою, або компіляцією інших, старших, звичайно греко-візантійських творів» [14, с. 40]. І далі: «Що сей традиційно-шаблонний характер літератури не змінився у нас ані по першій нападі татар (1240), ані навіть на всім протязі XV віку, се легко побачити, читаючи писання Григорія Цамблака» [14, с. 40]. Виправдано продумується в ключі герменевтичної систематики також пізніша доба, асоційована з діяльністю Острозької Академії та іншими вагомими чинниками позитивного соціально-культурного, але найголовніше – літературного, спрямування: «Почуття індивідуальності тут далеко сильніше, сила традиційних пут духових далеко слабша, діяльність письменська – різномірніша і свобідніша, ніж в попередній епоці» [14, с. 41].

І. Франко використовує принцип герменевтичної системності при зіставленні нової української літератури з давньою. При цьому береться до уваги антидогматичний феномен як один із визначальних: «Коли говорю про оригінальність нової южноруської літератури, то розумію се тут в порівнянні з южноруською літературою давніших епох, маю на думці брак шаблонності і традиційного топтання одних і тих самих, для всіх обов'язкових стежок» [14, с. 47]. Вказаний момент функційно співіснує з концепцією герменевтики індивіда: «Нова українська література по приміру всіх новоевропейських літератур основана на принципі індивідуальності, вважає поетичну творчість за один із найвищих і найкращих проявів людської індивідуальності і власне з того принципу черпає свою силу, різномірність і оригінальність» [14, с. 47]. Неповторність письменства спричинена унікальністю особистості: «Бо ж звісно, як безкінечно різномірні є духові фізіономії людські і хід їх розвою; от тим-то й не диво, що література, котра дає можливість, а навіть ставить найвищим обов'язком усякій талановитій і освіченій літературній індивідуальності висказатися вповні живим словом, не в'яжучи її згори ніякими традиційними путами ані щодо форми, ані щодо мови, – така література мусить бути оригінальною, мусить мати свій питомий вираз, навіть хоча б діячі і писателі тої літератури підлягали й не знати як сильним постороннім впливам» [14, с. 47]. Маємо масштабне співвіднесення антидогматизму та аспекту герменевтики індивіда, продуктивно сформульоване в узагальненому плані та спроектоване на величезний масив художньо-творчого та наукового матеріалу. Інтерпретативна спроможність такого підходу органічно узгоджується з неможливістю невинного абстрагування, позбавленого герменевтичної конкретики. Характерно, що вчений акцентує на першорядному значенні таланту, оприсутненому в людській одиниці. Він констатує: «Чим сильніший талант, чим енергічніша і вище розвита є індивідуальність писателя, тим кращих, оригінальніших та заразом більше національних творів може надіятись від нього література» [14, с. 47].

І. Франко застосовує герменевтичний підхід у статті «Слово про критику». Уже в дебюті констатується момент антидогматизму, значення якого переконливо доводиться шляхом глибоких аналітичних тверджень. Учений з цього приводу зазначає: «У наш час часто ще можна почути голоси, що задля браку критики наша літературна продукція йде самопас, що критика повинна давати напрям літературній продукції, кермувати нею, немов виховувати літератів і белетристів» [15, с. 214]. І далі: «Нам здається, що такі жадання так само несправедливі, пересадні, так само полягають на хибнім розумінні завдань критики, як, наприклад, думка, що граматика

має нас навчити чистої і правильної мови» [15, с. 214]. Як бачимо, йдеться про явище нерозуміння, котре має місце одночасно з надмірною догматизацією, що набирає специфічних форм, спричинених певною ситуацією. Аналогічні моменти є антигерменевтичними за своєю сутнісною природою: «...часи, в котрих переважає командуюча критика і командуюча граматики, се, звичайно, часи вузького педантизму, схоластики, упадку творчості і упадку доброго стилю в мові» [15, с. 214].

Антидогматизм як герменевтичний чинник співіснує з аспектом герменевтики індивіда, конкретизованому на рівні феномену автора-творця: «При тім історія літератур усіх народів показує нам одно загальне правило, що кождий великий талант опрокидав установлені правила критичні, творив разом з великими творами і нові критичні міри для них, вказував нові точки опори, нові горизонти для критики, значить, критика ніколи не була керманічем для літературної творчості, а завсігди шкутильгала за нею, обчислювала готові вже здобутки, пояснювала їх, що так скажемо, розжовувала для публіки, популяризувала для широкого загалу» [15, с. 214]. Герменевтична специфіка критики витлумачується із залученням категоріального апарату, характерного для того часу: «Хотячи чи не хотячи, вона мусить бути не догматичною, а аналітичною, не дедуктивною, а індуктивною» [15, с. 214]. Принагідно зауважимо, що наведена термінологія, безсумнівно, успішно використовується й до сьогодні, але у Франковому трактуванні вона увиразнює послідовність герменевтичної системності.

Завдання критика, згідно з герменевтичними настановами, максимально відповідно зрозуміти художній текст і донести про нього звістку до широкого загалу людей: «Супроти літературного твору критик не суддя, не Зевс-громовержець, а тямущий справознавець. Він розглядає твір з усяких можливих боків, а властиво з такого боку, з якого йому хочеться, і реферує публіці, що бачить» [15, с. 214-215]. Зазначимо, що вислів «з такого боку, з якого йому хочеться» не вказує на абсолютну довільність, а є знову ж таки свідченням наявності антидогматичного первня, органічно поєданого з моментом герменевтики індивіда. При цьому йдеться про неповторність кожної справжньої інтерпретації, виправдану присутністю тієї особи, яка її здійснює. Мається на увазі також особливий вияв сфери відношення-стосунку в плані функційності тлумачної діяльності, що обумовлює оригінальність Франкового трактування: «Він один із публіки, і голос його має принципіально не більше значення, як голос усякого другого читача» [15, с. 215]. Рецептний феномен виправдано співдіє з істинно діалогічним характером прочитання: «Коли який твір бездарний і нужденний, критикові вільно, так само як кождому читачеві, або зовсім не читати його, або по прочитанні кількох сторінок кинути його з обуренням, або висміяти, або вилаяти – одним словом, йому вільно зробити прилюдно те, що кождий читач може зробити з тим твором у себе дома» [15, с. 215].

Аспект герменевтики індивіда виявляється колосальною мірою під час читацького сприйняття. Справжнє прочитання невіддільне від розуміння, котре обумовлене як текстовим наповненням твору, так і особою реципієнта: «...книжки на те пишуться, щоб їх читати, а на те читаються, щоб роздумати прочитане, а коли те прочитане глупе, вкучне або підле, то був би чоловік колода – не чоловік, якби не позіхнув, не сплюнув, не обурився» [15, с. 215]. Аналогічний ефект відбувається й на рівні літературно-критичного засвоєння, але з тією відмінністю, яка передбачає поглиблення власне професійної сфери: «Те самісіньке право має й критик, тільки що на тім його праві тяжить ще й обов'язок умотивувати, вияснити, для чого він позиває, для чого злиться, для чого обурюється» [15, с. 215]. Така причинність уміщує розширення меж встановлення смислового наповнення та поглиблення герменевтичної специфіки. Відповідно зростає роль артикуляції кваліфіковано

сказаного, яка функціонує в контексті діалогізму й ширше – відношення-стосунку, конститууючи феномен продумування: «Значить, він мусить зробити те, до чого звичайний читач інколи буває неспосібний, а деколи тільки не має часу; те, що загал (або найосвіченіша, найвразливіша часть загалу) почуває, він повинен висказати словами, обставити аргументами, підвести під якісь вищі принципи, *мову чуття перекласти на мову розуму*» [15, с. 215].

І. Франко наголошує на вагомому значенні справжнього діалогізму, герменевтичного в своїй основі, котрий функціонує в процесі розгортання літературно-естетичної комунікації: «Ми пишемо не для писателів, а для публіки, а коли котрий автор може з нашої критики чому-небудь навчитися, то тому самому, певно, навчився б, вислухавши голоси других своїх інтелігентних читачів» [15, с. 216]. Критик трактується як самодостатня особистість, яка може підходити до оцінки літературно-мистецьких явищ з урахуванням власних концепцій, котрі, безсумнівно, не повинні усталюватися як надмірні упередження: «...критик, як чоловік інтелігентний, що живе в певнім національнім і суспільнім окруженні, має вироблені певні погляди, уподобання і симпатії...» [15, с. 216]. Учений висловлює унікальні міркування, які заперечують догматизацію тексту, усуваючи таку можливість, котра може траплятися з реципієнтом: «Читаючи якийсь твір літературний, він не мусить затопитися в нім, заглибитися в нім так, щоб не бачив нічого за рамами того світу, який сотворила фантазія автора даного твору» [15, с. 216]. У цьому зв'язку залучається до аналізу процес взаємодії автора та читача: «Він не мусить робитися духовим невольником автора, не мусить іти покірно там, де його автор провадить. Він може, коли хоче, сперечатися з автором, супротиставити його фіктивному світові свій власний ідейний або дійсний, реальний світ, може квестіонувати і точку виходу, і ґрунт, і спосіб поступування автора» [15, с. 216]. Мислитель вказує на високу міру діалогізму в літературній критиці порівняно з тодішньою власне науковою специфікою: «Він не обов'язаний до такої об'єктивності як критик науковий; він може супроти авторового суб'єктивізму висунути свій суб'єктивізм, – звісно, без фальшування автора, без підсування йому того, чого автор не говорив, без злобної несправедливості» [15, с. 216]. (Принагідно зауважимо, що аналогічну думку висловив свого часу Е. Левінас, виправдано вказавши на невмотивовану догматизацію тексту в багатьох дослідженнях, котра може провадити до певної деформації інтерпретаційної діяльності).

Висновки і перспективи. І. Франко засвідчив наявність оригінального герменевтичного мислення, що узгоджується з тодішніми здобутками світової герменевтики та конститується завдяки системній специфіці. Герменевтичні концепції вченого постають в органічному зв'язку з розвитком герменевтичних ідей О. Потебні, базованих на інтерпретації мовно-герменевтичних поглядів В. Гумбольдта, та є вагомим підґрунтям для наступних знакових систем в аспекті герменевтики в українському літературно-естетичному досвіді, представлених літературно-критичною практикою М. Євшана, С. Єфремова, Б.-І. Антонича. Перспективи подальших досліджень убачаються в з'ясуванні співдії літературознавчого аспекту герменевтики з його внутрішнім закоріненням на рівні художньої практики митців.

Список літератури

1. Астрахан Н. Буття літературного твору: Аналітичне та інтерпретаційне моделювання: монографія / Н. Астрахан. – К. : Академвидав, 2014. – 432 с. – (Серія «Монограф»).

2. Борев Ю. Герменевтика. Герменевтическая интерпретация. Герменевтический круг / Ю. Борев // Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов. – М. : Астрель-АСТ, 2003. – С. 94 – 95.
3. Врубель Л. Герменевтика / Л. Врубель // Література. Теорія. Методологія / упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 56 – 113.
4. Гнатюк М. Літературознавчі концепції в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ сторіч / М. Гнатюк. – Л.: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2002. – 208 с.
5. Ковалів Ю. Герменевтика. Герменевтичне коло / Ю. Ковалів // Літературознавча енциклопедія. У 2 т. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – С. 220 – 221.
6. Лановик З. Hermeneutica Sacra : монографія / З. Лановик. – Т. : Ред.-вид. від. ТНПУ, 2006. – 587 с.
7. Лановик М. Проблеми художнього перекладу як предмет літературознавчої рефлексії : автореф. дис. ... д-ра філол. наук / М. Лановик. – К. : Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2006. – 39 с.
8. Мітосек З. Література як діалог / З. Мітосек // Мітосек З. Теорії літературних досліджень. – Сімферополь : Таврія, 2005. – С. 279 – 306.
9. Мних Р. Герменевтика, герменевтика, герменевтика... / Р. Мних // Слово і час. – 2005. – № 4. – С. 50 – 58.
10. Наливайко Д. Вступне слово упорядника / Д. Наливайко // Гадамер Г.- Г. Герменевтика і поетика. – К. : Юніверс, 2001. – С. 5 – 6.
11. Франко І. Говоримо на вовка – скажімо і за вовка // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 28. – К. : Наук. думка, 1980. — С. 167 – 175.
12. Франко І. Задачі і метод історії літератури // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 41. – К. : Наук. думка, 1984. – С. 7 – 16.
13. Франко І. З остатніх десятиліть ХІХ віку // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 41. – К. : Наук. думка, 1984. – С. 471 – 529.
14. Франко І. [План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви] // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 41. – К. : Наук. думка, 1984. – С. 24 – 73.
15. Франко І. Слово про критику // Франко І. Зібрання творів : у 50 т. – Т. 30. – К. : Наук. думка, 1980. – С. 214 – 218.
16. Хализев В. Теория литературы / В. Хализев. – М. : Высшая школа, 2000. – 398 с.
17. Шляхова Н. Український контекст рецептивної естетики (автор і читач у теорії словесної творчості О. Потебні та І. Франка) / Н. Шляхова // Філологічні семінари. – 2013. – Вип. 16. – С. 19 – 26.

References

1. Astrakhan N. (2014) Buttia literaturnoho tvoruu : Analitichne ta interpretatsiine modelyuvannia: monohrafiia [Genesis of a literary work: Analytical and interpretative modeling: monograph] / N. Astrakhan. – K. : Akademvydav. – 432 s. – (Seriiia "Monohraf").
2. Borev Yu. (2003) Hermenevtyka. Hermenevtycheskaya interpretatsiia. Hermenevtycheskiy kruh [Hermeneutics. Hermeneutical interpretation. Hermeneutic circle] / Yu. Borev // Jestetika. Teoriia literatury: Jentsiklopedicheskiy slovar' terminov [Literature Theory: Encyclopedic Dictionary of terms]. – M. : Astrel'-AST. – S. 94 – 95.
3. Vrubeľ L. (2006) Hermenevtyka [Hermeneutics] / L. Vrubeľ // Literatura. Teoriia. Metodolohiia [Literature. Theory. Methodology] / upor. i nauk. red. D. Ulitskoi. – K. : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». – S. 56 – 113.

4. Hnatiuk M. (2002) Literaturoznavchi kontseptsii v Ukraini druhoi polovyny XIX – pochatku XX storich [Literary concept in Ukraine in the second half of XIX – early 20 centuries] / M. Hnatiuk. – L. : L'vivs'kyi natsional'nyi universytet im. Ivana Franka. – 208 s.
5. Kovaliv Yu. (2007) Hermenevtyka. Hermenevtychne kolo [Hermeneutics. Hermeneutic circle] / Yu. Kovaliv // Literaturoznavcha entsyklopediia [Literary encyclopedia] . U 2 t. – K.: VTs «Akademiia». – T. 1. – S. 220 – 221.
6. Lanovyk Z. (2006) Hermeneutica Sacra : monohrafiia [Hermeneutica Sacra : monograph] / Z. Lanovyk. – T. : Red.-vyd. vid. TNPU. – 587 s.
7. Lanovyk M. (2006) Problemy khudozhn'oho perekladu yak predmet literaturoznavchoi refleksii : avtoref. dys. ... d-ra filoloh. nauk [Problems of translation as an object of literary reflection : abstract of dissertation of Philoloh. D-r] / M. Lanovyk. – K. : In-t lit. im. T. H. Shevchenka NAN Ukrainy. – 39 s.
8. Mitosek Z. (2005) Literatura yak dialoh [Literature as a dialogue] / Z. Mitosek // Mitosek Z. Teorii literaturnykh doslidzhen [Theory of literary studies]. – Simferopol' : Tavriia. – S. 279 – 306.
9. Mnykh R. (2005) Hermenevtyka, hermenevtyka, hermenevtyka... [Hermeneutics, hermeneutics, hermeneutics...] / R. Mnykh // Slovo i chas. – № 4 . – S. 50 – 58.
10. Nalyvaiko D. (2001) Vstupne slovo uporiadnyka [Introduction by the compiler] / D. Nalyvaiko // Gadamer H.- G. Hermenevtyka i poetyka [Hermeneutics and poetics]. – K. : Yunivers. – S. 5 – 6.
11. Franko I. (1980) Hovorymo na vovka – skazhimo i za vovka [We talk a wolf – say and the wolf] // Franko I. Zibrannya tvoriv : v 50 t. – T. 28. – K. : Naukova dumka. – S. 167 – 175.
12. Franko I. (1984) Zadachi I metod istorii literatury [Objectives and method of literary history] // Franko I. Zibrannya tvoriv : v 50 t. – T. 41. – K. : Naukova dumka. – S. 7 – 16.
13. Franko I. (1984) Z ostatnikh desyatylit' XIX viku [Since the last decades of the nineteenth century] // Franko I. Zibrannya tvoriv : v 50 t. – T. 41. – K. : Naukova dumka. – S. 471 – 529.
14. Franko I. (1984) [Plan vykladiv istorii literatury rus'koi. Spetsial'ni kursy. Motyvy] [Plan presentation of Ruthenian literary history. Special courses. Grounds] // Franko I. Zibrannya tvoriv : v 50 t. – T. 41. – K. : Naukova dumka. – S. 24 – 73.
15. Franko I. (1980) Slovo pro krytyku [The word of criticism] // Franko I. Zibrannya tvoriv : v 50 t. – T. 30. – K. : Naukova dumka. – S. 214 – 218.
16. Khalyzev V. (2000) Teoriia literatury [Literature theory] / V. Khalyzev. – M. : Vyshhaia shkola. – 398 s.
17. Shlyakhova N. (2013) Ukrain's'kyi kontekst retseptyvnoi estetyky (avtor i chytach u teorii slovesnoi tvorchosti O.Potebni ta I.Franka) [Ukrainian context of receptive aesthetics (the author and the reader in the theory of verbal creativity of O. Potebnya and I. Franko)] / N. Shlyakhova // Filolohichni seminary. – Vyp. 16. – S. 19. – 26.

Аннотация. В работе доказывается существование герменевтической специфики в литературно-критических работах И. Франко. Наблюдается ее отчетливо системный характер, который проявляется в диалогическом взаимодействии таких главных аспектов, как антидогматизм, герменевтика индивида, диалогизм, языково-герменевтический феномен, собственно истолковательное начало, которые структурируют мышление ученого, обеспечивая углубленное понимание как отдельных художественных систем или творческих индивидуальностей писателей, так и специфики историко-

литературного процесса в Украине и мире, теоретических основ искусства слова. Доминантой в такой системе можно считать антидогматизм, который является, по сути, центральным во всей мыслительной практике ученого и писателя, аргументируя ее оригинальность и одновременно продуктивно освещая другие аспекты, среди которых самый важный – языково-герменевтический. Герменевтические концепции И. Франко устанавливаются именно благодаря их системности, поскольку употребление собственно терминологического аппарата обуславливается тогдашней ситуацией, состоянием его разработанности и особенностями бытования. Базовым моментом для возникновения герменевтических взглядов ученого следует считать художественную практику как его самого, то есть внутреннее понимание им эстетической природы художественной литературы, так и всего массива мирового искусства слова, что убедительно предстаёт в трактовке им истории украинской литературы конца XIX - начала XX в., а в ее системе - художественной прозы.

Ключевые слова: герменевтика, диалогизм, антидогматизм, критика, понимание, литература, язык, индивид

Abstract. The problem of hermeneutics is particularly relevant in the Ukrainian literary and aesthetic experience. It is caused by insufficient attention of literature studies of the Soviet era to multifunctionality of methodological pluralism expression in the literary criticism, which leads to the depleted understanding of its essence, and therefore - to significant mistakes in terms of artistic practice, its hermeneutic specificity and literary theory.

Purpose. The purpose of article is to establish the nature of hermeneutic concepts of Franko, who co-exist with the other methodologies in the texts of literary-critical works through their main systemical specifics.

Ivan Franko paid special attention to issues of hermeneutics certifying his works such as "word of criticism", "Challenges and method of literary history", "From the last decades of the nineteenth century", "[Plan presentation of Ruthenian literary history. Special courses. Grounds], "" We talk a wolf - say and the wolf "and others. Such hermeneutical aspect as antydogmatysm, individual hermeneutics, dialogism, linguistic and hermeneutical phenomenon and personal interpretative inception are also observed in these works. They dialogically interact, mutually complement each other. Their projection is implementing both on understanding of certain art systems and on understanding the specificity of historical and literary process.

Originality. Ivan Franko created the original system of hermeneutic thinking that coexists within in usual methodology, seamlessly complementing its performance and providing a positive effect on research methodology. Dialogical interaction of the most important aspects as antydogmatysm, individual hermeneutics, dialogism, linguistic and hermeneutical phenomenon and personal interpretative inception has such uniqueness that antydogmatysm appears as a dominant. This principle is all-embracing in the structuring of literary and aesthetical views of the thinker.

Conclusion. Ivan Franko showed the presence of the original hermeneutic thinking, which is consistent with the achievements of world hermeneutics of that time and is constituted due to the system specifics. Hermeneutic concept of the scholar is in organic connection with the extension and development of hermeneutical ideas of Potebnya, which are based on the interpretation of linguistic and hermeneutic ideas of von Humboldt and is an important basis for these sign systems in the aspect of hermeneutics in ukrainian literary and aesthetical experience that is presented by literary-critical writings of M.Yevshan, S. Yefremov, B.-I. Antonych.

Keywords: hermeneutics, dialogism, antydogmatysm, criticism, understanding, literature, language